

KONFERANS DEĞERLENDİRME

Türk Göç Konferansı 2015 Prag, Çek Cumhuriyeti

M. MURAT YÜCEŞAHİN*

Özet

Yakın zamanlı ve çeşitli diğer tahminler başka ülkelerde yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kabaca 5 ila 6 milyon kadar ama başka ülkelerden gelip Türkiye’de bulunan göçmenlerin-sığınmacıların 3 ila 4 milyon dolayında bir büyüklüğe eriştiğini gösteriyor. Bu her iki kaba tahmini bir araya getirdiğimizde Türkiye’yi ilgilendirecek şekilde toplamda 8-10 milyon arasında bir uluslararası göçmen büyüklüğünün oluşumu oldukça dikkat çekici. Elbette bu büyüklük, uluslararası hareketlere katılan Türkiye kökenli veya Türkiye’ye gelip yerleşen göçmenlere ilişkin kesin verilerin üretimi ile netlik kazanacaktır. Ama bunların da ötesinde bu büyüklük, artık Türkiye’nin milyonları yurt dışına göndermekte olduğunu ve başka ülkelerden Türkiye’ye yönelen milyonlarca insanı da barındırdığını söylemeye yetiyor. Bu önemli bilgiyi geçtiğimiz Haziran ayında Çek Cumhuriyeti’nin başkenti Prag’da düzenlenen Türk Göç Konferansı 2015’te sunulan pek çok bildiri de doğruluyor. Bu yazımda, söz konusu konferansın hem bir katılımcısı hem de düzenleme komitesinin bir üyesi olarak; konferansın çeşitli boyutlarına ilişkin gözlemlerimi aktaracak şekilde bir değerlendirme yapmayı ve konferansa özgü önemli çıktılara değinmeyi amaçlıyorum.

Anahtar kelimeler: Türk göçü; göç politikası; mülteciler; Kürtler; ABD; konferans; hareketlilik; Suriyeliler; göç araştırmaları

Giriş

Son yıllarda özellikle Türkiye’ye komşu Orta Doğu ülkelerinde meydana gelen politik çalkantılar, iç karışıklıklar, uzun soluklu istikrarsız atmosfer ve en nihayetinde çatışma ortamı bu bölgede yaşayan halkların kitlesel yer değiştirme hareketlerinin temel belirleyicisi durumunda. Coğrafi konumu ve yakınlığı ile kültürel olarak da bölgenin önemli bir mekânsal aktörü ve paydaşı durumunda olan Türkiye, bu akınlar için Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır ile birlikte önemli göç

* Doç. Dr. M. Murat Yüceşahin Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü öğretim üyesidir ve Celal Bayar Üniversitesi Nüfus ve Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Danışma Kurulu üyesidir. E-posta: mmyucesahin@yahoo.com.

destinasyonlarından biri. Ancak Türkiye, şu an ev sahipliği yaptığı Suriyeli sığınmacı büyüklüğüyle Avrupa Birliği ülkeleri de dahil anılan tüm bu ülkeler içerisinde ilk sırada yer alıyor. Türkiye bu süreçte bir iç savaş ve çatışma bölgesi durumuna gelen Suriye'den gelen sığınmacılara geçici koruma sağlayarak insani yardımlarla beraber barınma ortamı ve yaşam koşulları sunuyor.

Kitlesel akınlara ev sahipliği yapan hemen tüm ülkelerde olduğu gibi bu tür hareketlerin çoğu kez ani olarak gerçekleşmesi ve kalabalık kitleleri barındırması Türkiye'nin politik, sosyal ve ekonomik gündemini yakından etkiliyor. Resmi verilere göre 2011 yılından beri iki yıl zarfında bir milyonu aşkın Suriyeli sığınmacı Türkiye'ye giriş yaptı. Ancak bu büyüklük birkaç yıl zarfında ikiye katlandı ve şu günlerde Türkiye'de geçici koruma kapsamında kabaca iki milyon Suriyeli bulunuyor. Bununla birlikte özellikle son zamanlarda sayıları artan şekilde binlerce Suriyeli, Türkiye'yi transit geçiş ülkesi görerek Avrupa Birliği ülkelerine gitmek için çaba sarf ediyor. Bu hareketlilik Türkiye'yi uluslararası göçler konusunda 2013'te çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'yla (Göç İdaresi, 2014) olduğu gibi bir dizi önlemler ve göç yönetimine ilişkin yeni prosedürel ve yasal tedbirler almaya yönlendiriyor.

Uzun yıllar doğudan batıya yönelmiş yoğun iç göç akımlarıyla tanınan Türkiye'nin son birkaç yıllık ajandasında Suriye'den yönelmekte olan kitlesel akınlar ilk sıralarda yer alıyor. Ancak yurt dışında yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin de ciddi bir sayısal büyüklüğe erişimi ve oluşturdukları diasporalar da ajandanın ön plana çıkan konuları arasında bulunuyor. Böylelikle hem içinde bulunduğumuz zamanda hem de yakın gelecek açısından Türkiye'yi ilgilendiren göç ve hareketlilik konularının araştırılması ve geleceğe ilişkin kısa ve uzun vadeli öngörülerin tartışılması gittikçe önem kazanıyor. Böylece burada altını çizmeye çalıştığım önem arz eden konuların göç araştırmaları ekseninde yapılacak ulusal ve uluslararası bilimsel aktivitelerde enine boyuna incelenmesi önemli bir hakkaniyet elde ediyor. Son on yılda Türkiye'nin net bir şekilde göç veren bir ülke konumundan göç alan bir ülke konumuna geçişi (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014) de bu gerekçenin önemli nedenleri arasında sayılabilir. Türkiye'nin deneyimlediği bu değişim, öncelikle Türkiye'ye yönelen yeni göç akımlarının işleyiş örüntüsünün, nedenlerinin ve özelliklerinin sistematik bakımdan incelenmesini gerektiriyor. Ama diğer yandan bu geçişin politik ve ekonomik olduğu kadar kültürel ve mekânsal yönlerden de Türkiye'ye getirdiği maliyetin, yeni sorunların tespit edilmesi ve bunlara ilişkin çözüm arayışları bakımından da mercek altında tutulması önem kazanıyor ve tüm bunlar geleceğin önemli araştırma konularının çerçevesini çiziyor.

Yukarıda değinmeye çalıştığım yakın gelecekte yapılabilecek araştırmalara öncülük edebilecek şekilde gerçekleştirilen bilimsel toplantılardan muhtemelen en önemlisi olan Türk Göç Konferansı (*Turkish Migration Conference 2015- TMC 2015*) 25-27 Haziran 2015 tarihlerinde Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'da düzenlendi.

Türk Göç Konferansı 2015

2012'den beri her yıl Avrupa'nın çeşitli kentlerinde düzenlenen Türk Göç Konferansları (*Turkish Migration Conferences*) serisi içerisinde üçüncüsü olan Prag'daki konferansın yukarıda açıkladığım araştırma konuları ışığında oldukça motive edici olduğunu söylemeliyim. Konferans, Regent's Üniversitesi Londra Ulusötesi Araştırmalar Merkezi; Prag'daki Charles Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi; Manisa Celal Bayar Üniversitesi Nüfus ve Göç Araştırmaları Merkezi ile California Üniversitesi Davis Gifford Nüfus Araştırmaları Merkezi'nin ortaklaşa bir organizasyonu olarak gerçekleşti.

Yirmi beş ülkeden, üçte biri doktora öğrencisi olan ve yaklaşık iki yüz araştırmacının iştirak ettiği bu bilimsel toplantıda sunulan bildirimler tahmin edilebileceği gibi Türkiye'ye özgü göç konularını çeşitli boyutlarıyla işlemekteydi (Bkz. Transnational Press London, 2015). Başka ülkelerden Türkiye'ye ve Türkiye'den başka ülkelere yönelen göç akımlarıyla birlikte Türkiye'de halen en önemli demografik olaylardan biri olarak gerçekleşen iç göçler bildirimlerde sunulmak amacıyla araştırmacılar tarafından en çok tercih edilen konular arasındaydı. Ve fakat konferans'ta özellikle Afrika ve Avrupa ülkelerindeki Türkiye kökenli diaspora oluşumlarını inceleyen bildirimler de bulunmaktaydı. Üç günlük konferans süresince 219 araştırmacı tarafından eş zamanlı ve kırk farklı oturumda 146 sunum yapıldı.

Toplantıda göçmenlerle ilgili olarak döviz transferinden, dil değişimine, toplumsal cinsiyetten barınma ve konut özelliklerine kadar yayılan bir yelpazede göç konusunu inceleyen bildiri sunumları gerçekleşti. Üniversite eğitim düzeyine sahip Türklerin ve Kürtlerin göç etme mekanizmaları, İstanbul'da azınlık durumundaki göçmenlerde kimlik oluşumu, Türkiye üzerinden Atina'ya yönelen düzensiz göç akımları, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş kadınların toplumsal cinsiyet pratikleri ve Türk roman ve şiirlerinde göçmen pratiklerinin ve göçün temsiliyeti konusunda sunulan bildirimleri toplantının konu çeşitliliğine örnek gösterebilirim. Etnik kimlikle insan hareketliliği arasındaki bağlantının toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmesi ve ülkelerin düzensiz göçler karşısında hangi tür reaksiyonları gösterdiği de dikkat çeken başlıklar arasındaydı.

Konferansa ait bildirimlerin sunulmak üzere tasarlandığı oturumlardan on üçü göçmenlere ilişkin uyum süreçleri ve marjinalleşme, diaspora, sosyal mekânın üretimi, göçmen kimliği, sınıf oluşumu ve kentsel uyum temalarını konu edinmekteydi. On iki oturum, Avrupa'da göçmen politikaları, uluslararası göç, geri dönüş göçleri, kamu yönetimi, hizmetleri ve göç ilişkisi, düzensiz göç, siyaset ve göç, çatışma ve göç ile göç alanyazını kapsayan bildirimleri konu edinmekteydi. Oturumlardan yedisi Türk göçünün işgücü piyasaları, ekonomik süreçlerle ilişkisi, göçün demografik analizi, göçmenlerin aile formasyonu, göçmenlerin toplumsal cinsiyet ve cinselliğe ilişkin pratikleri, İstanbul göçmenleri ile eğitim-göç ilişkisini sorgulayan temalara sahipti. Başka bir dört

oturumda sunulan bildiriler göç, kimlik ve edebiyat ilişkisi üzerineydi. Konferansın üç oturumu ise Suriyeli kitlesel akınlarıyla ilgili bildirimleri bir araya getirmekteydi.

Üç gün boyunca davetli konuşmacıların yer aldığı tartışma panelleri ise tüm araştırmacıların katılımıyla gerçekleşti. Bu panellerde insan hareketliliğinin ilginç olduğu kadar az bilinen yönlerine dikkat çekildi. Fakat daha da önemlisi, panelistlerin özellikle Türk göçü konusuna yönelik gelecek araştırma konuları bakımından yaptıkları tartışma oldukça ufuk açıydı.

Türk Göç Konferansı 2015, davetli konuşmacılardan Princeton Üniversitesi'nden Douglas S. Massey'in ve Southern Methodist Üniversitesi'nden ünlü antropolog Caroline Brettell'in katılımıyla, göç teorilerine ilişkin bulguları Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) deneyimleri de içerecek şekilde karşılıklı tartıştıkları oldukça verimli geçen bir panelle başladı. Massey, bu panelde ABD'nin göçü kontrol etme çabalarına ve cinayet oranlarıyla ilişkili şiddet, çatışma ve onun göç üzerindeki etkilerine odaklanan etkileyici bir tartışma yaptı. Brettell ise vatandaşlık edinimine uyum çerçevesinde yaklaşan kavramsal bir değerlendirmeye birlikte Teksas'taki Hintli göçmenlerin siyasi katılımını ön planda tutan derinlemesine bir tartışma gerçekleştirdi.

TMC 2015, bugüne kadar gerçekleştirilen Türk Göç Konferansları arasında bazı yenilikleri de barındırıyordu. Özellikle kalite düzeyi yüksek çağrılı bildirilerle gerçekleştirilen panellerde yeni araştırma konularının neler olduğunun incelenmesi ve açıklanması, teorik düzlemdeki tartışmalar ile özellikle Türkçe alanyazının teorik alana katkılarının eleştirilmesi oldukça dikkat çekiciydi.

TMC 2015'de çatışma ve göç ilişkisini konu edinen, Türkiye'deki göçleri ileri düzey demografik analizlerle test eden ve göç politikaları ve üretimi konusunda eleştiri içeren araştırmaların sunumu oldukça ilgi topladı. Bu konuların popülerliğinin yüksek olmasının ardında çok yakın bir süredir Suriye'den Türkiye'ye yönelen kitlesel akınlar karşısında politika geliştirme ile Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin sosyo-demografik özelliklerinin araştırılmasına yönelik ihtiyacın belirleyici olduğunu düşünüyorum.

Sonuç

2012'den beri düzenlenmekte olan Türk Göç Konferansları, TMC 2015'le birlikte Türk ve Kürt nüfusun Türkiye'den başka ülkelere olan göçlerine, Türkiye'de gerçekleşen iç göçlere ama özellikle son yıllarda Türkiye'ye başka ülkelerden yönelen göç akımlarına dikkate değer bir ilginin var olduğunu ve bunun artarak sürdürdüğünü açıklıkla gösterdi. Gerek konferanslara sunulan bildiri sayısının çokluğu gerek katılım düzeyinin yüksekliği ve sunulan çalışmaların kalitesi bu önemi bir kez daha gözler önüne seriyor. TMC 2015'in oturumlarının temaları ve oturumlarda sunulan bildirilerin konu çeşitliliği konferansın göç araştırmaları alanında zengin bir emek birikimini bünyesinde topladığını da gösteriyor. Bundan başka, TMC 2015'in belki en temel

www.gocdergisi.com

özelliklerinden biri de konferansa göç araştırmaları ile ilgilenen genç araştırmacıların yoğun ilgisinin olması. Bu konuda yaptığım sorgulama, Türk Göç Konferanslarına iştirak edenlerin yaklaşık üçte birinin genç araştırmacılarından oluştuğunu gösteriyor. Bu bulgu, gelecekte düzenlenecek olan Türkiye Göç Konferanslarına ilginin ve motivasyonun daha da artacağı yönünde bir beklentiyi de beraberinde getiriyor. Ancak diğer yandan, TMC 2015'e Türkiye İstatistik Enstitüsü, İngiliz Yabancılar Bakanlığı, konferansın yapıldığı ülkedeki yerel kurum ve kuruluşlardan düşük düzeyli bir katılımın olduğu gözlerden kaçmıyor. Bu ve benzeri kurumların da bu tür konferanslardan maksimum düzeyde fayda elde edebileceklerini söylemek yerinde olur kanımca.

Son olarak, gelecek yıl, Türk Göç Konferansı 2016'nın 12-15 Temmuz 2016 tarihlerinde Viyana Üniversitesi, Avusturya'da düzenleneceğini buradan okurlara duyurmayı ve müjdelemeyi bir borç biliyorum.

Kaynakça

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2014). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayını No: 7, Ankara.
- Sirkeci, İ., Yüceşahin, M.M. (2014). Editörden: Türkiye'de göç çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1): 1-10.
- Transnational Press London. (2015). *Turkish Migration Conference 2015: Book of Abstracts*. Transnational Press London: London.

Conference Report: Turkish Migration Conference 2015, Prague, Czech Republic

More recent and other estimations indicate that the number of immigrants who are originally from Turkey is roughly about 5 to 6 millions while those who moved to Turkey from other countries reach about 3 to 4 millions. When these two figures are added together about 8 to 10 million international migrants appear as a striking fact. Of course, these numbers will only be accurate when such data is produced on the number of Turkish origin immigrants and immigrants in Turkey. However, beyond this, Turkey has been sending millions abroad and now receiving millions from other countries too. This has been marked by several papers presented at the Turkish Migration Conference which was held at Prague, the capital of Czech Republic in June 2015. In this paper, I am discussing the outputs, as well as several aspects and features of this conference where I was both a member of the organisation committee and a presenting participant.

Keywords: Turkish migration; migration policy; refugees; Kurds; USA; conference; mobility; Syrians; migration research